

Länsstyrelsen
Värmland

BEREDSKAP OCH KAPACITET I MOTTAGANDET AV NYANLÄNDA

Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 23 enligt
regleringsbrevet för 2021

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Sammanfattning	2
2	Mottagandet under 2021	3
2.1	Asylsökande	3
2.2	Nyanlända med uppehållstillstånd	3
2.3	Deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsprogram	4
2.4	Fördelning av anvisningar av nyanlända enligt bosättningslagen	5
3	Kommunernas beredskap och kapacitet	9
3.1	Statliga ersättningar för att upprätthålla kapacitet	9
3.2	Utmaning myndigheters långa ledtider	10
3.3	Lokal samverkan om etablering av nyanlända	10
3.4	Det ökade mottagandet av kvotflyktingar	11
3.5	Boendefrågan för anvisade nyanlända och bosättningslagens effekter	12
3.6	Boendefrågan för självbosatta nyanlända	13
3.7	Aktiv medverkan till bosättning i annan kommun	14
3.8	Kommunernas arbete med långsiktighet, hållbarhet och ökad kvalitet	14
3.9	Länens kapacitet framåt	15
4	Länsstyrelsernas åtgärder	15
4.1	Faktorer som påverkat länsstyrelsernas arbete	15
4.2	Betydelsen av regional samverkan	16
4.3	Arbete med läns- och kommuntalsprocessen	17
4.4	Fördelning av statsbidrag	18
4.5	Länsstyrelsernas interna samverkan	20
4.6	Nationell samordning	21
4.7	Yttrande om kommuners områdesbegränsning av EBO	22
5	Samlad bedömning	22
5.1	Bedömning av egna insatser och resultat	22
5.2	Prioriteringar och utvecklingsområden	23
6	Avslutande kommentarer	24
7	Bilagor	26

1 Inledning

Länsstyrelserna har i uppdrag enligt förordning (2016:1363) att verka för att det finns beredskap och kapacitet hos kommunerna att ta emot personer som omfattas av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Myndigheten ska i det sammanhanget verka för regional samverkan. Länsstyrelsen ska även verka för regional samverkan mellan kommuner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i planering, organisering och genomförande av insatser för vissa nyanlända invandrare. Länsstyrelsen ska på regional och kommunal nivå följa upp kommunernas beredskap och kapacitet i mottagandet samt följa upp organisering och genomförande av insatser för vissa nyanlända. Enligt regleringsbrevet för 2021 ska länsstyrelserna redovisa:

- en bedömning av förutsättningarna i länen att anpassa beredskap och kapacitet till förändringar i det totala mottagandet och i sammansättningen av gruppen som tas emot, samt
- en bedömning av framgångsfaktorer och utvecklingsområden för att säkerställa långsiktig hållbarhet och kvalitet i mottagandet,
- en bedömning av länsstyrelsernas eget arbete i hur ersättning enligt 37 § har använts för insatser för nyanlända,
- en bedömning ska göras av resultaten av de egna insatserna.

Arbetet ska samordnas med länsstyrelsernas verksamhet avseende hållbar samhällsplanering och boende samt länsstyrelsernas uppgift att verka för att behovet av bostäder ska tillgodoses. Arbetet ska ha ett tydligt jämställdhetsfokus.

Denna rapport innehåller en samlad redovisning av uppdrag 23 i länsstyrelsernas regleringsbrev för 2021. Redovisningen bygger på 21 länsrapporter från länsstyrelserna, vilka utgör bilagor till huvudrapporten. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Arbetsmarknadsdepartementet) senast den 25 februari 2022. Redovisningen ska samordnas med redovisningen av uppdrag 24 avseende beredskap och kapacitet i mottagande av ensamkommande barn och unga.

1.1 Sammanfattning

Länsstyrelserna bedömer att det finns kapacitet i länen att ta emot och bereda insatser för nyanlända. Det finns dock skillnader i kommuners beredskap och kapacitet både inom och mellan länen. Utvecklingen mot ett förändrat mottagande av nyanlända ställer krav på god organisering, samverkan och flexibilitet i arbetet. En framgångsfaktor som länsstyrelserna ser i såväl kommuners som andra aktörers arbete är att det finns en struktur och en långsiktig planering som ger förutsättningar för att växla upp eller växla ned arbetet beroende på antalet nyanlända.

Länsstyrelserna bedömer att resultatet av det egna arbetet är gott. Länsstyrelserna har genom sin regionala roll bidragit till att stötta kommunernas integrationsarbete och verkat för kommunernas beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända. Länsstyrelserna bedömer att samverkan upprätthållits på en god nivå trots förändringar och anpassningar till följd av pandemin.

Majoriteten av länsstyrelserna bedömer att förutsättningarna i länet för att möta det väntade kapacitetsbehovet inför 2022 och framåt är övervägande goda även om förutsättningarna fortsatt skiljer sig åt inom och mellan länen. Länsstyrelserna ser att bristande långsiktighet och hållbarhet i bosättningsarbetet får konsekvenser även för andra delar av mottagandet. I det långsiktiga arbetet är det av betydelse att arbeta med bostadstillgången parallellt med riktade etableringsinsatser i syfte att underlätta etablering och integration. I det här sammanhanget är det viktigt att inkludera både anvisade nyanlända och nyanlända som bosätter sig på egen hand.

2 Mottagandet under 2021

2.1 Asylsökande

Antalet asylsökande personer under 2021 var 11 419, vilket är något färre jämfört med 2020. De vanligaste ursprungsländerna var Afghanistan, Syrien, Irak och Turkiet. Under året avgjorde Migrationsverket 12 891 asylärenden (förstagångsansökningar). Andelen bifall var cirka 26 procent.

24 527 asylsökande personer befann sig i Migrationsverkets mottagningssystem under 2021, varav 35 procent på anläggningsboende (ABO) och 55 procent i eget boende (EBO). Detta är en minskning i jämförelse med 2020, då 30 634 personer befann sig i Migrationsverkets mottagningssystem, varav cirka 39 procent i ABO och 58 procent i EBO.

De län som hade fler asylsökande i EBO än i ABO under 2021 var Dalarna, Gotland, Gävleborg, Jämtland, Jönköping, Kalmar, Skåne, Stockholm, Uppsala, Värmland, Västra Götaland och Östergötland. Jämfört med 2020 har det under 2021 skett en markant nedgång av asylsökande i ABO för Dalarna, Jönköping, Kalmar, Västernorrland, Västra Götaland och Östergötland.

Län med fler asylsökande i ABO än i EBO var Blekinge, Halland, Kronoberg, Norrbotten, Södermanland, Västerbotten, Västernorrland, Västmanland och Örebro.

2.2 Nyanlända med uppehållstillstånd

Under 2021 blev 13 548 (varav 606 ensamkommande barn och unga) nyanlända kommunmottagna enligt ersättningsförordningen, det är i linje med nivån under 2020. De vanligaste ursprungsländerna var Syrien, Afghanistan, Eritrea och Demokratiska republiken Kongo. Könsfördelningen var jämnt fördelat mellan kvinnor och män. 50 procent av de nyanlända är i åldrarna 20–64 år. Andelen av de mottagna som är barn mellan 0–17 år ligger på 44 procent, vilket är en ökning jämfört med 2020. Andelen i åldersgruppen 18–19 år är 4 procent och endast 1 procent är 65 år och äldre.

Sedan 2018 har Sverige tagit emot 5 000 kvotflyktingar om året och under 2021 var antalet platser lika många. Under 2020 kunde 1 401 platser inte fyllas på grund av coronapandemins effekter på arbetet med vidarebosättning. Regeringen beslutade att dessa platser ska fyllas under 2021 utöver årets kvot som omfattade 5 000 individer. Under 2021 skulle därför totalt 6 401 kvotflyktingar tas emot av Sverige. Kvotflyktingar utgör nästan 46 procent av alla nyanlända som mottogs i kommunerna under 2021 och med anledning av pandemin blev mottagandet för flera län koncentrerat till senare delen av året.

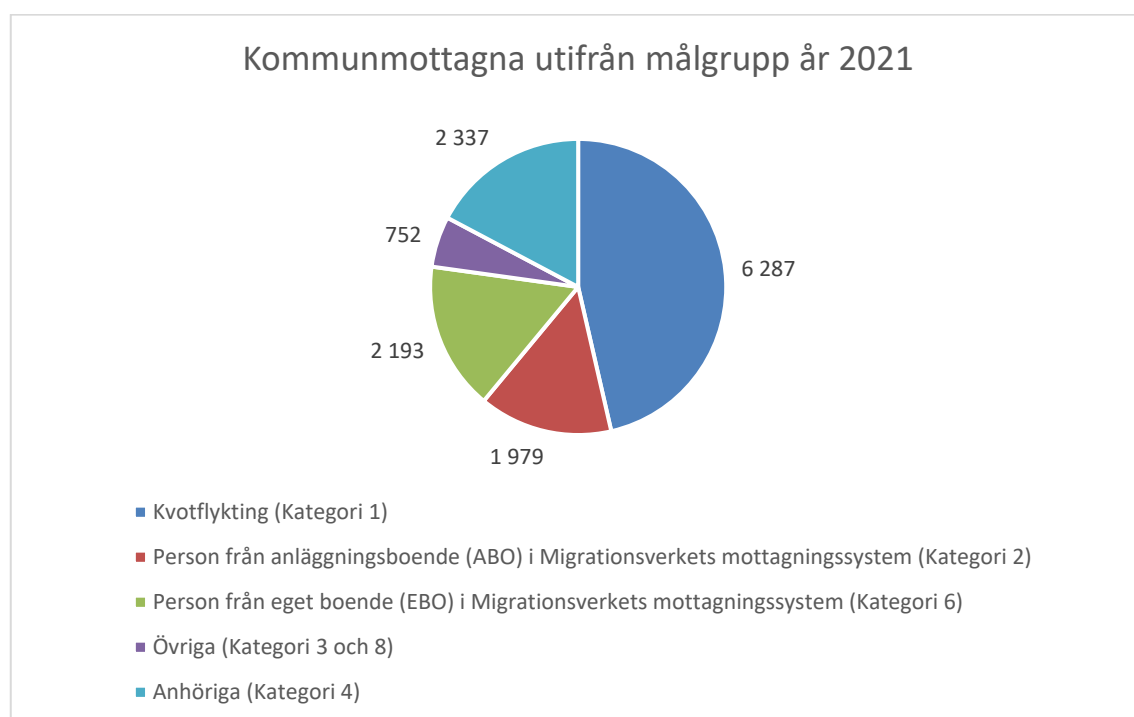
Enligt statistik som inhämtats från Migrationsverket har totalt 96 ärenden avseende ensamkommande barn överförts till Sverige under 2021, det är något färre jämfört med 2020.

För första gången sedan 2017 har Migrationsverket tagit samtliga anvisningsbara platser i anspråk och anvisat cirka 7 500 kvotflyktingar

och nyanlända från ABO till länens kommuner. Samtliga av de 7 500 nyanlända har ännu inte mottagits i kommunerna. Enligt Migrationsverkets statistik¹ har andelen avräknade av kommuntalen uppnått till 92 procent av de 7 500 som skulle anvisas under 2021.

Under 2020 växte kvotmottagandet som andel av det totala mottagandet till följd av att anvisningar från ABO samt självbosättning minskade. Denna utveckling förstärktes ytterligare under 2021 och mottagandet av kvotflyktingar är den enskilt vanligaste formen av mottagande av nyanlända. Även ensamkommande barn mottas nu förhållandevis ofta som kvotflyktingar och genom anvisning enligt bosättningslagen.

Av de nyanlända som befann sig i Migrationsverkets mottagningssystem kom knappt 14 procent från ABO, 16 procent från EBO och 17 procent var anhöriga till flyktingar, skyddsbehövande eller personer som fått uppehållstillstånd på synnerligen ömmande skäl.

1 Bild kommunmottagna. Källa: Migrationsverket. Enligt ersättningsförordningen 2021

2.3 Deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsprogram

Med anledning av de senaste årens minskande mottagande av nyanlända så deltar allt färre i etableringsprogrammet. För varje månad under 2021 deltog allt färre i etableringsprogrammet. I januari månad var drygt 16 000 inskrivna i etableringsprogrammet och i december knappt 12 000. Ungefär 40 procent av de inskrivna hade gymnasial utbildning eller högre. Majoriteten av deltagarna är inom åldersspannet 20–44 år. Andelen som arbetade 90 dagar efter etableringsprogrammet var knappt 25 procent. Andelen kvinnor som gick till arbete efter 90 dagar låg på 15 procent medan andelen män var drygt 35 procent. 10 procent gick vidare till studier, av de som gick vidare till studier är fler kvinnor

¹ Inhämtad 2022-02-07

än män. Sedan 2019 är det något färre deltagare som arbetar eller studerar 90 dagar efter etableringsprogrammet.

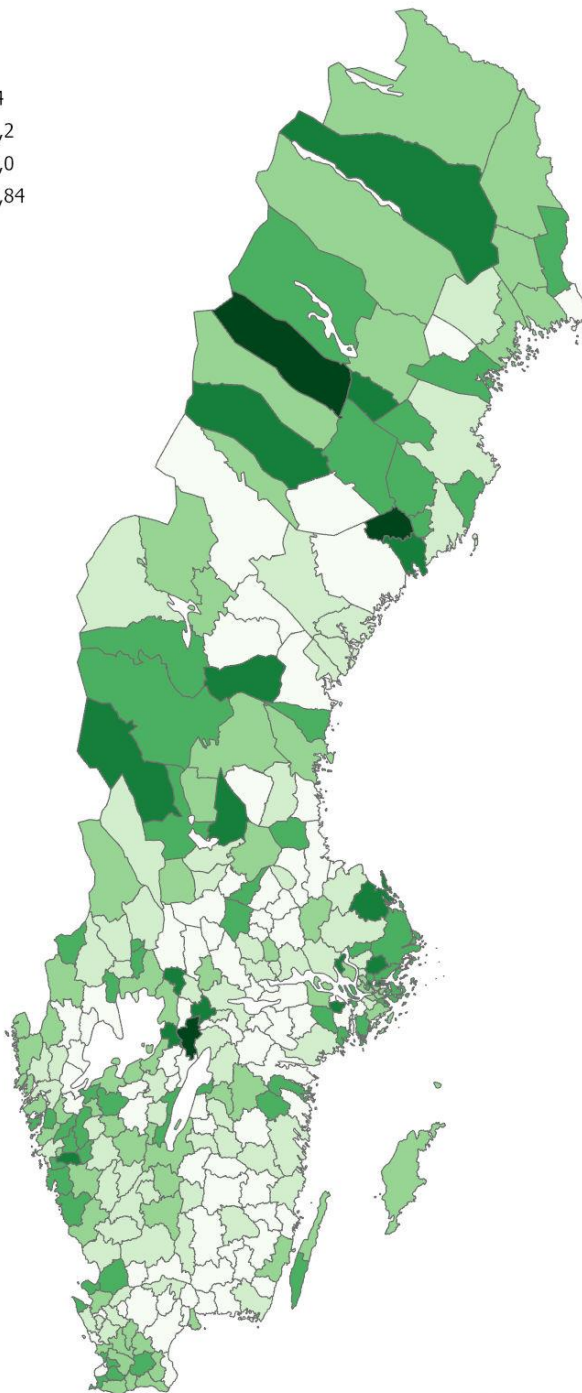
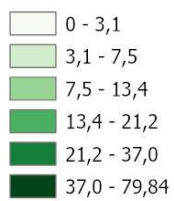
2.4 Fördelning av anvisningar av nyanlända enligt bosättningslagen

Inför 2021 beslutade regeringen att 7 500 nyanlända skulle omfattas av anvisningar till kommuner (varav 6 401 kvotflyktingar). Fördelningen på länsnivå utgår ifrån Migrationsverkets fördelningsmodell som tas fram i samråd med Arbetsförmedlingen, länsstyrelserna och Sveriges kommuner och regioner (SKR). Modellen grundas på Migrationsverkets prognos i juli samt flera viktningsvariabler så som tidigare mottagande, arbetsmarknad, befolkning, självbosättning och asylmottagandet. Fördelningen på kommunnivå beslutas av respektive länsstyrelse. Alla länsstyrelser använder sig av fördelningsmodellen på länsnivå i beslut om kommuntal, men på olika sätt.

Nedan följer tre kartor som illustrerar bilden över det totala mottagandet av nyanlända för 2021, dvs inklusive anvisade, självbosatta och ensamkommande barn och unga. Karta 1 visar antal anvisade till varje kommun per 10 000 invånare och karta 2 visar självbosatta nyanlända per 10 000 invånare. Karta 3 visar antal nyanlända som mottagits de senaste 24 månaderna per 10 000 invånare, inberäknat nyanländas flyttrörelser sedan kommunmottagandet.

Kartorna illustrerar att skillnaderna i mottagandet mellan kommunerna fortfarande är tydliga satt i relation till kommunernas befolkningsstorlek. I stor utsträckning bidrar mottagandet på anvisning till att jämna ut dessa skillnader och kompensera för självbosättningens ojämna fördelning. Karta 3 illustrerar dock att det sammantagna mottagandet av nyanlända och deras flyttar inom de första 24 månaderna från kommunmottagande utmynnar i skillnader i mottagande på kommunnivå. Mottagandet per kommun spänner från två nyanlända per 10 000 invånare upp till 95 nyanlända per 10 000 invånare. Trots att bosättningslagen och den minskade självbosättningen lett till en jämnare fördelning av det initiala kommunmottagandet finns det fortfarande skillnader i hur mottagandet fördelar sig mellan landets kommuner.

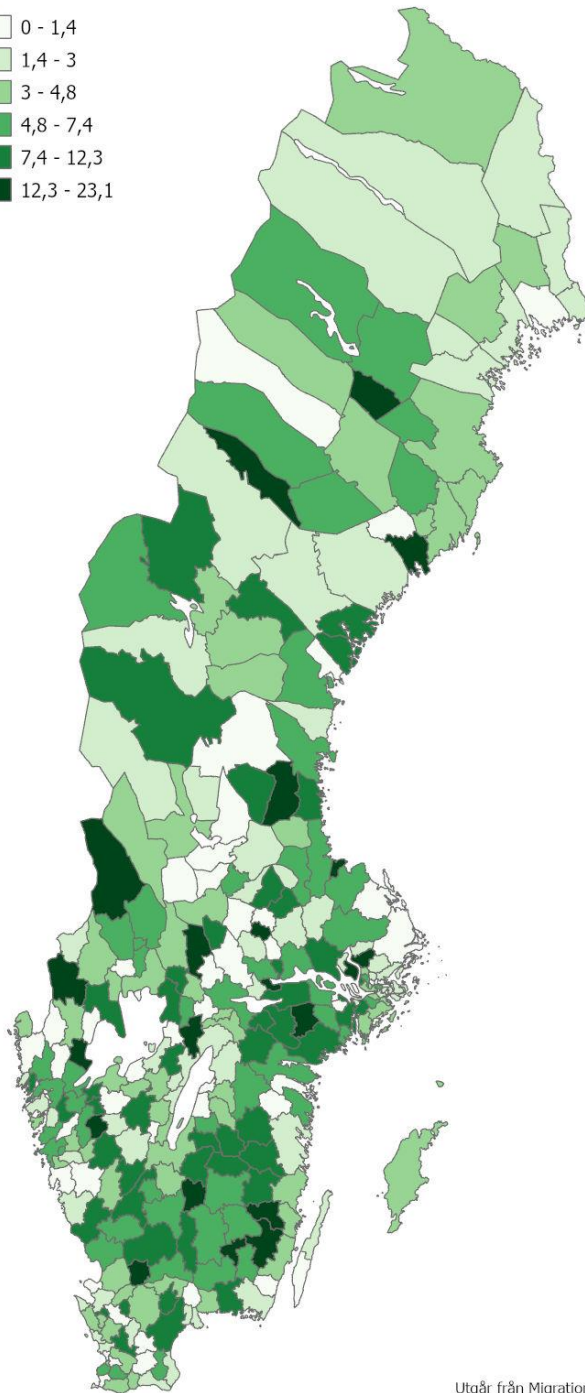
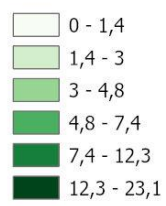
Antal anvisade till varje kommun per 10 000 invånare

Utgår från Migrationsverkets helårsstatistik 2021 över nyanlända anvisade enligt bostättningslagen, samt SCB:s befolkningsstatistik för kvartal 3 2021.

2 Karta 1. Källa: Migrationsverket och SCB

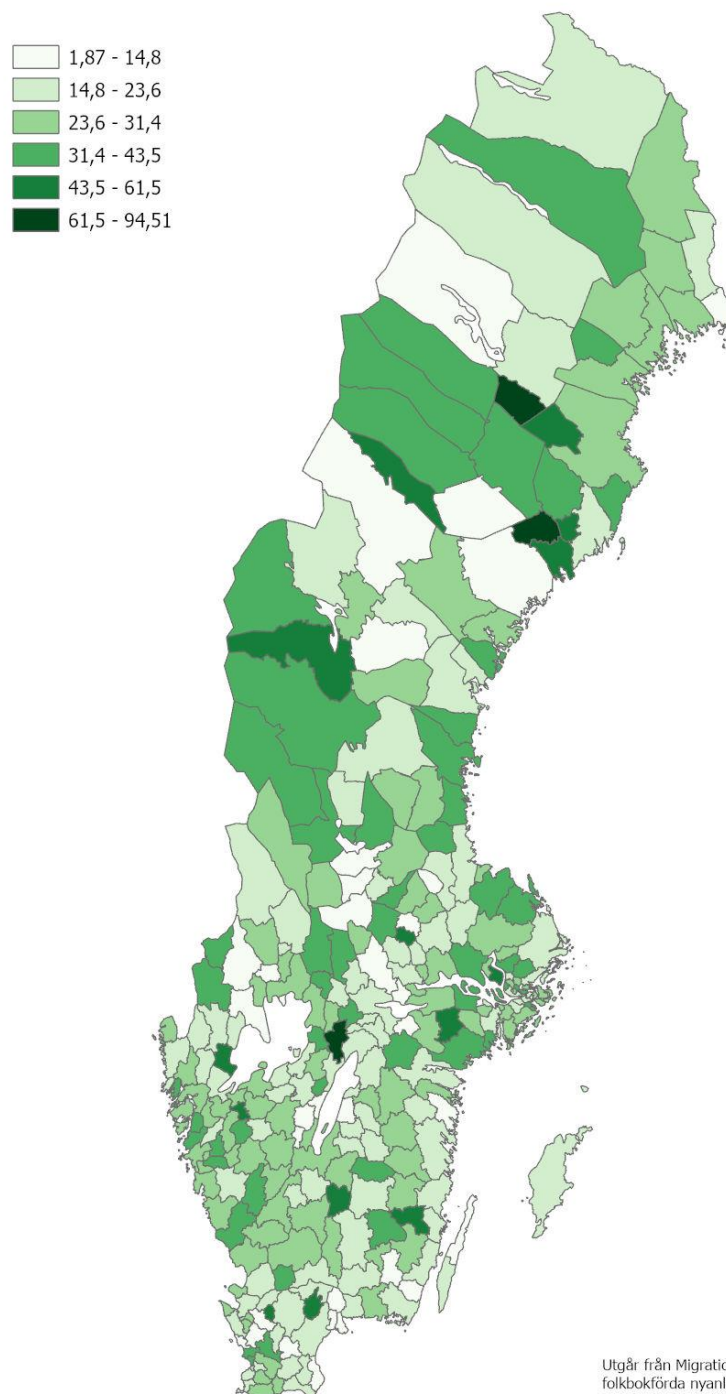
Självbosatta nyanlända per 10 000 invånare

Utgår från Migrationsverkets helårsstatistik 2021 över nyanlända egenbosatta, anhöriga och övriga, samt SCB:s befolkningsstatistik för kvartal 3 2021.

3 Karta 2. Källa: Migrationsverket och SCB

Antal nyanlända per 10 000 invånare (senaste 24 månader inkl. in- och utflyttning)

Utgår från Migrationsverkets helårsstatistik 2021 över folkbokförda nyanlända per kommun, som är mottagna senaste 24 månaderna samt SCB:s befolkningsstatistik för kvartal 3 2021.

4 Karta 3. Källa: Migrationsverket och SCB

3 Kommunernas beredskap och kapacitet

I 2021 års redovisningar kunde länsstyrelserna göra en bedömning av kapaciteten i länet att ta emot och bereda insatser för nyanlända. 19 länsstyrelser anger att det finns en balans i kapaciteten. Länsstyrelsen Västra Götaland bedömer att frågan är komplex och flerfacetterad i ett stort län där kommuner har skilda förutsättningar. Det är flera länsstyrelser som delar att det är svårt att göra bedömning utifrån skilda förutsättningar inom länen. Länsstyrelsen Västernorrland anger överkapacitet. Länsstyrelsen Södermanland anger både balans och underkapacitet.

I takt med att mottagandet fortsätter att minska avvecklar kommunerna sina verksamheter för mottagandet av nyanlända. Allt fler kommuner integrerar arbetet i sina ordinarie strukturer vilket kan ha positiva effekter då ansvar kan landa rätt organisatoriskt där kunskapen finns. Länsstyrelserna ser samtidigt att detta innebär en risk för kunskaps- och kompetensförlust inom kommunerna och försämrade möjligheter att ställa om till ett ökat mottagande. Det finns dock länsstyrelser som Länsstyrelsen Kalmar, Länsstyrelsen Jämtland och Länsstyrelsen Västerbotten som lyfter att flera kommuner signalerar att de klarar av och önskar ett högre mottagande än idag. Länsstyrelsen Jämtland och Länsstyrelsen Västerbotten beskriver att mottagande av både anvisade och självbosatta nyanlända ses som en viktig del av befolknings- och arbetskraftsutvecklingen och att det är en tillväxtfråga för länet. Länsstyrelsen Västerbotten anger att flertalet kommuner efterfrågar ett högre kommunal än de tilldelats då ett lågt mottagande påverkar kommunernas möjligheter till ett mottagande av god kvalitet.

Utifrån länsstyrelsernas lägesbild för 2021 beskriver flertalet kommuner att de idag har en kapacitet för mottagande av nyanlända. Överföringarna från Afghanistan sommaren 2021 indikerar att det finns en kapacitet till ett visst ökat mottagande i kortare perioder. En minskad målgrupp ökar kommunernas möjligheter att erbjuda individanpassade insatser, men kan samtidigt försvåra kommunens kapacitet att erbjuda anpassade insatser på grund av för få deltagare inom till exempel svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering (SO) och andra etableringsinriktade insatser. För individen kan det till exempel vara svårt att kombinera SO med sfi eller Arbetsförmedlingens insatser. Länsstyrelserna ser att pandemin har haft en negativ påverkan för målgruppen genom inställda eller senarelagda utbildningar och språkinlärningsinsatser. Det kan medföra ytterligare behov av särskilda insatser under kommande år vilket i sin tur kan kräva att uppdrag stärks eller ändras för att ytterligare främja arbetet.

3.1 Statliga ersättningar för att upprätthålla kapacitet

Majoriteten av länsstyrelserna rapporterar att kommunerna upplever att de ekonomiska resurserna i mottagandet av nyanlända inte är tillräckliga. Detta beror bland annat på att mottagandet minskat, att mottagandet av kvotflyktingar kräver särskilda resurser och att en stor del av arbetet med nyanländas etablering hamnar på kommunerna som får ta ett långsiktigt ansvar även efter etableringsprogrammet. Kommunerna har också ökade

kostnader på grund av långa ledtider för att bli folkbokförd, där de behöver gå in med kompletterande försörjningsstöd under en längre period än tidigare (läs mer under punkt 4.2). Etableringsersättningen för nyanlända har inte höjts sedan dess införande trots att kostnader att bo och leva har ökat sedan 2010. Några länsstyrelser befarar att avskaffandet av hemutrustningslånet också blir en belastning för kommunernas kostnader framöver.

Majoriteten av länsstyrelserna ser därför ett behov av att återinföra grundersättningen för mottagande av nyanlända. Länsstyrelserna menar att ett återinförande skulle ge alla kommuner lika förutsättningar att upprätthålla beredskapen i tider av ett lågt mottagande. Även den fasta ersättningen för mottagandet av ensamkommande barn och unga skulle inkluderas i återinförandet av grundersättningen. Statsbidrag som ersättning för att skapa beredskap och mottagningskapacitet samt för att utveckla samverkan 37§ (förordning 2010:1122) kan fylla en viktig funktion i att upprätthålla kapaciteten, men dessa medel kan inte ses som långsiktiga lösningar för kommunerna, utan snarare ett stöd i utvecklings- och kvalitetsarbetet i mottagandet.

3.2 Utmaning myndigheters långa ledtider

Flertalet länsstyrelser har i redovisningarna lyft utmaningarna kring de långa ledtiderna hos myndigheter, framför allt finns det utmaningar med långa handläggningstider för folkbokföring hos Skatteverket. Detta medför negativa konsekvenser för både individen, så som försening i start av etableringsinsatser och för kommunernas möjligheter att möta individernas behov. Under året har ett informationsutbyte skett mellan länsstyrelserna, Skatteverket, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Migrationsverket i syfte att öka antalet fullständiga ansökningar som inkommer till Skatteverket i syfte att korta handläggningstiderna. Arbetet fortsätter under 2022.

3.3 Lokal samverkan om etablering av nyanlända

Arbetsgruppen LoR (lokal och regional samverkan) fick under 2021 i uppdrag av samverkansdelegationen att sammanfatta respektive aktörs² nulägesbild över hur lokal samverkan om etablering av nyanlända i arbets- och samhällslivet fungerar. I lägesbilden framkommer att den lokala samverkan inom nyanländas etablering mellan kommuner och andra aktörer har försvagats på många orter, särskilt på orter där myndigheter saknar lokalkontor. Många kommuner saknar Arbetsförmedlingens lokala närvaro och uppger att det är svårt att få kontakt med myndigheten. Övergången till digitala tjänster påverkar både kommunerna och målgruppen, främst berörs nyanlända med kort utbildning, varav många är kvotflyktingar.

Det framgick i lägesbilden att det som framför allt efterfrågas av kommunerna är ett förtydligande om ansvarsfördelningen mellan kommuner och Arbetsförmedlingen. Det efterfrågas också en anpassning av myndighetens verksamheter utifrån det faktum att många av de nyanlända har kort utbildning och låg digital kompetens.

² Länsstyrelserna, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och SKR

Utöver underlag från lägesbilden framkommer det i länsstyrelsernas redovisning av uppdraget utmaningar i samverkan. Länsstyrelsen Stockholm ger i sin redovisning exempel på att det inkommer rapporter om bristande tillgänglighet hos Arbetsförmedlingen för både individ och kommun, samt en oklarhet hur samverkan ska fungera efter omorganisationen. Flera andra länsstyrelser, bland annat, Dalarna, Jönköping, Värmland och Västerbotten lyfter samma utmaning. Länsstyrelsen Västmanland ger exempel på att det finns brister i informationsöverföring om vilka nyanlända som flyttat till kommunen och vilka som ska erbjudas samhällsorientering samt att vissa kommuner anser att de fått ta över en del av vad som tidigare varit Arbetsförmedlingens ansvar.

Länsstyrelsen Västerbotten lyfter att när kvotflyktingar utgör merparten av de nyanlända krävs mer stödinsatser kring boende och samhällsintroduktion, vilket tillsammans med geografiska avstånd och begränsad infrastruktur i form av vårdinrättningar, myndighetskontor med mera utgör utmaningar för flera kommuner. Länsstyrelsen Uppsala ger exempel på att kommunens personal får lotsa och stötta de nyanlända i myndighetskontakter initialt samt att myndigheter inte alltid erbjuder tolk vid behov. Länsstyrelsen Östergötland ser utvecklingsbehov av fler yrkesutbildningar samt bättre samordning av insatser för att möjliggöra för nyanlända att kombinera dessa i större utsträckning än idag.

3.4 Det ökade mottagandet av kvotflyktingar

Det ökade mottagandet av kvotflyktingar har medfört ett förändrat behov av insatser i mottagandet av nyanlända. Majoriteten av länsstyrelserna beskriver att kvotflyktingar behöver fler och anpassade insatser under en längre tid för att underlätta etableringen. Länsstyrelsen Värmland beskriver att det är en utmaning initialt med mycket stöd kring boende och samhällsintroduktion. Länsstyrelsen Örebro lyfter också behovet av extra stöd samt behov av vårdinsatser. Länsstyrelsen Västra Götaland lyfter behov av extra stöd till insatser för personer med kort utbildning och långsam språkprogression där kvotflyktingar är överrepresenterade. Länsstyrelsen lyfter också att det finns behov av att utreda effekterna av myndigheternas digitalisering för personer med låg digital vana och för dem som inte behärskar svenska.

Med anledning av situationen i Afghanistan beslutades det under sommaren 2021 att evakuera lokalanställda på ambassaden samt deras familjer inom ramen för kvotflyktingsystemet. Drygt 650 kvotflyktingar från Afghanistan togs under några veckor emot till Sverige. Det var kommuner i Dalarna, Jönköping, Stockholm, Södermanland, Uppsala, Västra Götaland, Örebro och Östergötland som tog emot kvotflyktingarna. Den stora merparten har tagits emot av kommuner i Stockholms län. Länsstyrelserna i dessa län rapporterar att kommunerna har visat att de har god förmåga att hantera akuta lägen i mottagandet. Den nationella och regionala samverkan mellan Migrationsverket, länsstyrelser, SKR och kommuner fungerade bra i den uppkomna situationen.

3.5 Boendefrågan för anvisade nyanlända och bosättningslagens effekter

Bostadssituationen för anvisade nyanlända har förbättrats men är fortfarande ansträngd i många kommuner. Ett stort antal kommuner uppger att det råder underskott på bostäder för nyanlända, men jämfört med föregående år ser situationen något bättre ut. Kommuner som uppger att det finns ett överskott på bostäder för kommunens anvisade nyanlända tillhör gruppen kommuner med färre än 25 000 invånare.³

Länsstyrelsernas redovisningar bekräftar bostadsmarknadsenkäten att tillgången av bostäder bland flera kommuner i landet är en fortsatt utmaning. Det är främst storstadslänen samt närliggande län som till exempel Halland som anger brist på bostäder och att kommunerna främst tillämpar tidsbegränsade kontrakt till anvisade nyanlända. Länsstyrelser som till exempel Kronoberg och Södermanland beskriver att tillgången på hyresbostäder är begränsad vilket riskerar att påverka etableringen för de nyanlända när det kan förekomma brister i kvaliteten på bostaden eller brist på större lägenheter.

Länsstyrelserna anser att en trygg bostad är grunden för en god etablering och bättre integration. Vi kan se en positiv utveckling i länsstyrelsernas rapportering för 2021 när det gäller långsiktiga bostadslösningar för anvisade nyanlända. Åtta län; Gotland, Jämtland, Kalmar, Värmland, Västerbotten, Västernorrland, Västmanland och Örebro anger att kommunerna erbjuder långsiktiga kontrakt för de nyanlända, samt att sju län; Blekinge, Dalarna, Gävleborg, Jönköping, Norrbotten, Uppsala och Östergötland ser en positiv trend på tillgång på bostäder och att allt fler kommuner erbjuder långsiktiga kontrakt till de anvisade nyanlända även om det till viss del fortsatt är en bostadsbrist hos en del kommuner i länen.

Ett antal länsstyrelser har under åren 2020 samt 2021 intervjuats av Riksrevisionen med anledning av deras granskning kring införandet och tillämpningen av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (Bosättningslagen). Riksrevisionens granskning⁴ undersökte ifall myndigheterna arbetar på ett sätt som främjar intentionen med reformen och kom fram till att så var fallet. Riksrevisionen konstaterar i rapporten att det sällan skett beslut om reviderade kommunal efter överenskommelse mellan kommuner. Länsstyrelserna har säkerställt att beslutsmotiveringar för kommunal ska finnas vid beslut. Riksrevisionen konstaterade också att det skiljer sig åt mellan länsstyrelserna om vi kan beakta kommunernas bostadstillgång vid beslut om kommunal. När det gäller länsstyrelsernas arbete omfattade Riksrevisionens granskning endast uppdraget att besluta om fördelningen av anvisningar mellan kommuner inom respektive län. Länsstyrelsen menar att den avgränsning som gjorts i förhållande till länsstyrelsernas arbete var snäv i förhållande till den övergripande granskningsfrågan och de delfrågor som ställdes. Det är förståeligt att Riksrevisionens granskning inte rymde helheten i länsstyrelsernas

³ [Bostadsmarknadsenkäten 2021 - Boverket](#), 288 av landets 290 kommuner besvarade bostadsmarknadsenkäten för 2021.

⁴ [Bosättningslagen – har reformen levt upp till intentionerna? | Riksrevisionen](#)

uppdrag om att verka för och följa upp kommunernas beredskap och kapacitet, och att fördela statsbidrag. Däremot hade vi välkomnat om granskningen omfattade fler delar av uppdraget som specifikt kopplar till bosättningslagens genomförande.

Bosättningslagen skulle jämna ut det kommunala flyktingmottagandet, vilket är fallet på kort sikt, men eftersom så många av de större kommunerna fortsatt tillämpar tillfälliga boendelösningar så är frågan om den utjämnande effekten kvarstår två till tre år efter anvisning. Tidsperspektivet har stor betydelse i mottagandet på anvisning vilket också Riksrevisionen lyfte i sin granskning. Enligt dom från Högsta domstolen⁵ ansågs det stå klart att kommunerna har ett ansvar men att det inte framgår på vilken rättslig grund detta vilar på. Länsstyrelserna kan se konsekvenser av att län med goda arbetsmarknadsförutsättningar och högt kommunalt erbjuder mer kortsiktiga boendelösningar vilket ofta resulterar i utflytt till kommuner i andra län vilket medför sämre planeringsförutsättningar för dessa kommuner. Det främjar inte intentionen om ett delat långsiktigt ansvar mellan landets kommuner.

Länsstyrelserna bedömer att bosättningslagen behöver ses över då intentionerna i lagstiftningen syftade till ett långsiktigt kommunalt ansvar. Länsstyrelserna ser även att det finns ett behov av att följa upp bosättningslagens effekter på längre tid. Idag vet vi inte hur nyanlända flyttar efter några år i Sverige. Genom att följa upp nyanländas flyttmönster går det att följa upp lagens effekter och samtidigt skapa bättre planeringsförutsättningar för kommunerna.

3.6 Boendefrågan för självbosatta nyanlända

Enligt bostadsmarknadsenkäten för 2021 anger fler kommuner än tidigare att underskottet på bostäder för självbosatta nyanlända har minskat. Situationen har framför allt förbättrats i mindre kommuner som inte tillhör storstadsregioner eller är högskoleorter. I storstadsregionerna är det endast ett fåtal kommuner som bedömer att det finns ett utbud av bostäder som är tillgängligt för självbosatta nyanlända. Många kommuner uppger också i bostadsmarknadsenkäten att det saknas bostäder med rimliga boendekostnader. Några menar att det saknas hyresrätter med lägre standard som därmed är billigare. Många hyresvärdar ställer också höga krav för att erhålla ett kontrakt och godkänner inte försörjningsstöd eller etableringsersättning som inkomst, vilket försvårar för nyanlända att få ett förstahandskontrakt till en bostad som motsvarar behoven.

I återrapporteringarna är det flera länsstyrelser som lyfter utmaningarna kring självbosattas bostadssituation. Länsstyrelsen Stockholm ser att det saknas en lägesbild över situationen, många nyanlända flyttar ofta, vanligtvis utanför länet, vilket påverkar etableringen och barnens skolgång. Länsstyrelsen Västmanland beskriver ett försämrat läge jämfört med tidigare och där flera kommuner har lyft att de tar emot nyanlända genom aktiv medverkan, främst från kommuner utanför länet.

⁵ [Dom i mål om bistånd enligt socialtjänstlagen - Sveriges Domstolar](#)

Flertalet länsstyrelser, exempelvis Värmland, lyfter att trångboddhet är vanligare förekommande hos självbosatta.

3.7 Aktiv medverkan till bosättning i annan kommun

Under 2021 hade länsstyrelserna i uppdrag att initiera samverkan mellan kommuner för att motverka aktiv medverkan till bosättning i annan kommun. Länsstyrelsernas samlade bedömning är att fenomenet bottnar inom bostadsförsörjningsområdet och olika gruppers förutsättningar att etablera sig på bostadsmarknaden. Det är en komplex och tvärsektoriell fråga och Länsstyrelsen konstaterar att det finns behov av ett fortsatt arbete på området utifrån de utmaningar som lyfts fram, såsom; en ansträngd bostadsmarknad, tolkning av bostättningslagen, oseriösa hyresvärdar samt svårigheter att bedöma vad som är bäst för den enskilde. Den bild som länsstyrelserna ger stämmer överens med de slutsatser som Statskontoret drar in sin kartläggning från 2020, att en del kommuner tolkar bostättningslagen på ett sätt som bidrar till aktiv medverkan. Nyanlända som erhåller en bostad vid mottagandet kan få lämna den vid etableringsprogrammets slut och ställas inför tillfälliga bostadslösningar eller uppmaning att söka bostad utanför kommunen⁶.

3.8 Kommunernas arbete med långsiktighet, hållbarhet och ökad kvalitet

För att främja långsiktighet, hållbarhet och kvalitet i kommunernas mottagande av nyanlända krävs en god organisatorisk förmåga och politisk vilja kring mottagande och integration. I länsstyrelsernas återrapporeringar framkommer betydelsen av att det finns en tydlig struktur och ansvarsfördelning inom kommunerna och att frågor hanteras på rätt nivå inom organisationen, i syfte att säkra tydliga och effektiva arbetssätt. Arbetet med bostadsförsörjning är av vikt för ett hållbart mottagande och god integration. Likaså är ett utvecklat samarbete med civilsamhället samt god lokal samverkan med myndigheter som Arbetsförmedlingen och Migrationsverket av stor betydelse för effektiv etablering. En förändrad målgrupp där fler nyanlända har låg utbildning och liten arbetslivserfarenhet har medfört behov av att utveckla fler insatser i det initiala skedet av mottagandet men även i den senare delen av etableringsprogrammet.

Flera länsstyrelser lyfter civilsamhällets betydelse som samverkanspart i mottagandet av nyanlända samt asylsökande. Länsstyrelsen Västmanland beskriver att en utmaning idag är att civilsamhällets aktörer under lång tid haft hög belastning och nu har svårt att mäta med arbetet mednyanlända.

Likt tidigare år framkommer det att främjandet av nyanländas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden är en viktig del i kommunernas långsiktiga arbete. Kommunernas samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig i detta arbete, men hur god samverkan är varierar stort på lokal och regional nivå.

⁶ [Aktiv medverkan till bosättning i annan kommun – En kartläggning \(statskontoret.se\)](#)

3.9 Länens kapacitet framåt

Enligt länsstyrelsernas lägesbilder avseende mottagande (uppdrag 21) bedömer merparten av kommunerna att de har god förmåga att anpassa beredskap och kapacitet vid ett minskat eller oförändrat mottagande, medan det bedöms något svårare vid ett ökat mottagande. Kommunerna lyfter att utmaningarna vid ett ökat mottagande är bland annat bristen på bostäder, att mottagandet har varit högt en längre tid och att situationen är pressad, men också att det är svårt att skala upp på kort tid när personal har slutat.

Kommunernas svar i lägesbildsenkäten överensstämmer med länsstyrelsernas redovisningar. 19 länsstyrelser bedömer att förutsättningarna i länet för att möta det väntade kapacitetsbehovet inför 2022 och framåt är övervägande goda. Men bilden är differentierad. Länsstyrelsen Västernorrland bedömer att förutsättningar är mycket goda medan Länsstyrelsen Södermanland bedömer förutsättningarna som mycket dåliga. Flera länsstyrelser lyfter att det är komplext att bedöma förutsättningarna framåt.

Vid ett scenario där mottagandet skulle öka igen lyfter flera länsstyrelser att bristen på bostäder är ett hinder för att möta ett växande behov. I många kommuner innebär också det höga mottagandet från tidigare år fortsatta utmaningar vad gäller etablering och integration. Många kommuner har avvecklat och omorganiserat sin mottagningsverksamhet för att anpassa sig till ett lägre mottagande. Länsstyrelserna bedömer att det kan ge sämre förutsättningar för integration och etablering. Att skala upp verksamheten med bibehållen kvalitet vid ett ökat mottagande skulle därför ta tid.

Flera länsstyrelser lyfter att kommunerna uppger att mottagandet av kvotflyktingar är resurskrävande i det initiala mottagandet men att stöd även krävs över en längre period än inom ramen för etableringsprogrammet. Då majoriteten av de som tas emot på anvisning under 2022 kommer vara kvotflyktingar är detta en fråga att bevaka framåt och ett fortsatt utvecklingsområde. En utmaning är tillgång på tolk och modersmåls lärare för mindre språkgrupper, vilket ökat i takt med ett högre kvotmottagande.

4 Länsstyrelsernas åtgärder

Länsstyrelserna har under året fortsatt arbetet med samverkan, samordning, uppföljning, kompetenshöjande insatser samt informationsspridning i länen.

4.1 Faktorer som påverkat länsstyrelsernas arbete

Ett förändrat mottagande av nyanlända påverkar såväl kommuners som myndigheters arbetssätt när det rör mottagandearbetet. Majoriteten av länen mottar nu fler anvisade och färre självbosatta nyanlända än tidigare år. Cirka 84 procent av de anvisade nyanlända är kvotflyktingar (vidarebosatta).

Länsstyrelsernas bedömning är att mottagandet av nyanlända överlag fungerar väl. Det finns fortsatt välarbetade strukturer för mottagandet och

vilja till samverkan på lokal och regional nivå. Däremot kvarstår utmaningar kopplade till det minskade mottagandet. En utmaning är att samverkan på en strategisk nivå försvåras när strategiska eller förvaltningsövergripande tjänster prioriteras ned i kommunerna.

Denna typ av organisatoriska förändringar innebär att länsstyrelsernas kontaktvägar till kommunerna förändras vilket i många län innebär en generell negativ påverkan på representation och delaktighet i nätverk och den regionala samverkan.

Omorganisering av viktiga myndigheter inom mottagandet och etablering av nyanlända, så som Migrationsverket och Arbetsförmedlingen, är också en faktor som påverkat länsstyrelsernas arbete. Omorganisering bidrar till nya arbetssätt och kontaktvägar och ställer högre krav på länsstyrelsernas roll i arbetet. Under året har länsstyrelsernas samverkansforum varit betydelsefulla i det regionala arbetet.

4.1.1 Pandemins påverkan

Förutom påverkan av omorganisering av kommuner och övriga aktörer så har länsstyrelserna under 2021 fortsatt anpassat sina insatser utifrån pandemin. Länsstyrelsernas krisledningsarbete har i flera fall upptagit resurser, i form av medarbetare från integrationsuppdraget.

Insatser såsom dialoger, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyten har genomförts digitalt vilket har både för- och nackdelar. Det är tidseffektivt, möjliggör högre deltagande samt underlättar samordning med fler aktörer. Samtidigt har det i flera fall försvårat dialog med kommuner och andra aktörer. Flera länsstyrelser lyfter att sammanhang där olika former av dialog och processinriktat arbete krävs skulle gynnas av fysiska möten och det har varit en utmaning under året.

Beviljade projekt med utvecklingsmedel har ofta påverkats av pandemin gällande planerade insatser, framför allt när det gäller framskjuten start eller förlängd projektperiod, i vissa fall har projekt fått avslutats då det inte varit möjligt att genomföra insatsen. Flertalet länsstyrelser konstaterar att pandemin har försvårat möjligheterna för nyanländas etablering. Till exempel genom försämrad tillgång till praktikplatser eller arbetstillfällen och paus i studier eller andra etableringsinsatser. Det är dock ännu för tidigt att se vad pandemin har medfört för konsekvenser i mottagandet av nyanlända.

Länsstyrelserna har med anledning av pandemin under året i högre grad verkat för informationsspridning till länets aktörer, samlat in lägesbilder kopplat till pandemin och stöttat med information om covid-19 på olika språk.

4.2 Betydelsen av regional samverkan

Länsstyrelserna bedömer att regionala forum och plattformar är av stor betydelse för ett lyckat arbete med mottagande och etablering. Etablerad samverkan är viktig för att underlätta samarbete med aktörer i länen. Resultaten av länsstyrelsernas regionala dialoger, uppföljningar och annat stöd ger en gemensam lägesbild över vilka insatser som behöver

prioriteras för att utveckla mottagandet i länet. Vidare ses förekomsten av regionala strategier som en framgångsfaktor. Flera länsstyrelser arbetar med översyn av de regionala strategierna kring mottagandet av nyanlända, till exempel kring utveckling av tematiserade möten eller att identifiera existerande nätverk i länen som är relevanta att ingå i utifrån integrationsfrågorna.

Nedan följer några exempel på länsstyrelsers arbete kring regional samverkan:

- Länsstyrelsen Kronoberg har en strategisk regional överenskommelse, ”SÖK” som gäller fram till år 2025. Utifrån dialogmöten med kommunledningar har det resulterat i en regional samordning av kommunal för nyanlända samt andelar asylsökande ensamkommande barn och unga. Samordningen utgår från barnets bästa och barnperspektivet, tillsammans med bästa möjliga resursanvändning och för att stärka kapacitet i samtliga kommuner i länet.
- Länsstyrelsen Gävleborg har vidareutvecklat partnerskapet Integration Gävleborg med länets aktörer där partnerskapet har identifierat utmaningar för etablering för personer med låg eller ingen skolbakgrund som efter etableringsperioden har behov av försörjningsstöd. Länsstyrelsen har under året slutfört det AMIF-finansierade kunskapsprojektet Integration Gävleborg 2.0 där strukturella hinder på individ- och gruppnivå har kartlagts. Projektets slutsatser kommer till nytta i det fortsatta utvecklingsarbetet. Länsstyrelsen har också tillsammans med Migrationsverket och sju av länets kommuner ett utökat samråd rörande kvotflyktingar. Under året har kvotflyktingarna tagits ut vid tre uttagningstillfällen och sedan kommit till kommunerna vid samlade tillfällen, ofta med samma språkbakgrund, vilket har underlättat kommunernas planeringsförutsättningar.
- Länsstyrelsen Västerbotten har tillsammans med flera aktörer i länet tagit fram en regional utvecklingsstrategi för integration. En aktivitet är en fokusgrupp arbetsmarknad som verkar för nyanländas möjligheter till sysselsättning, till exempel fler praktikplatser.
- Länsstyrelsen Kalmar har en välfungerande regional integrationsstrategi där länsledningen är drivande i arbetet tillsammans med 33 samverkanspartner. Till strategin är flera insatser direkt kopplade till den regionala samverkan; integrationsrådet, beredningsgruppen, nätverksträffar och medborgardialoger. En framgång i arbetet är det tematiserade integrationsrådet som utgår från aktuella behov i länet. Under 2021 har fokus varit på arbetsmarknad.

4.3 Arbete med läns- och kommuntalsprocessen

Länsstyrelserna har på nationell nivå deltagit i Migrationsverkets samråd kring fördelningsmodellen av länstal. Det finns en särskild arbetsgrupp bestående av Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, SKR och

länsstyrelserna som löpande under året har dialog om länstal, kommuntal och årsplaneringar.

Två länsstyrelser, Skåne och Västerbotten, har under året fattat beslut om att revidera kommuntalen för 2021 efter överenskommelse mellan berörda kommuner. I Skånes fall rörde det sig om att tillgodose barnets bästa.

Det har framkommit att Migrationsverket, trots bedömning av barnets bästa, inte kan anvisa till kommuner där barnet har anknytning, eller där ett barns föräldrar som önskar återförenas på grund av att kommunen ifråga inte har ett kommuntal eller att kommuntal redan har uppnåtts. Migrationsverket lämnade efter samråd med länsstyrelserna och SKR i juni 2021 in en hemställan med förslag att införa bestämmelser som gör det möjligt att undantagsvis anvisa nyanlända utöver kommuntalet när detta är nödvändigt för att tillgodose barnets bästa i en viss situation. Riksrevisionen lämnade efter granskning av bosättningslagen en rekommendation att regeringen bör möjliggöra för Migrationsverket att ta hänsyn till barnets bästa vid anvisning.

Länsstyrelserna fattade under hösten 2021 beslut om kommuntal för år 2022. Processen inför beslut om kommuntal sker i samråd och dialog mellan länsstyrelserna och kommunerna i syfte att förankra beslutet, ge möjlighet att påverka samt för att inhämta underlag inför beslut. Skillnader mellan länens förutsättningar är tidsramar, processens omfattning samt kommunernas möjlighet att påverka. Alla län använder i olika omfattning länstalsmodellen i arbetet med att besluta kommuntalen. Modellen används som underlag till beslut, som utgångspunkt för dialog eller som en del i en mer omfattande tillämpning av kriterierna i förordningen (2016:29). Länsstyrelserna lyfter att beräkningsvariablerna i modellen ger bra underlag att utgå från i framtagandet av kommuntal, även om besluten om kommuntal i flera fall avviker från modellen.

Tio länsstyrelser har beslutat om fördelning av kommuntal som helt överensstämmer med länstalsmodellens fördelning av länstal på kommunnivå. Elva länsstyrelser har beslutat om kommuntal som avviker från länstalsmodellens fördelningsmodell vilket innebär att 67 av 290 kommuner har kommuntal för 2022 som avviker från länstalsmodellens fördelning på kommunnivå. Länsstyrelserna har åtgärdat Riksrevisionens rekommendation att beslutsmotiveringar för kommuntalen bör finnas.

Länsstyrelserna strävar efter att samordna kommuntals- och andelstalsprocesserna för ett samlat mottagande.

4.4 Fördelning av statsbidrag

Länsstyrelsernas statsbidrag inom integrationsområdet har under året varit ett viktigt verktyg för att främja samverkan och beredskap och kapacitet i länen. I tider av försämrade budgetförutsättningar utgör dessa statsbidrag ett viktigt verktyg för att möjliggöra utvecklingsinsatser. Länsstyrelserna har bland annat arbetat med regionala behovsanalyser för att bevilja medel till insatser utifrån regionala och lokala förutsättningar. För att göra mottagandearbetet långsiktigt hållbart är det av vikt att det

förekommer ett organisatoriskt lärande och spridning av de erfarenheter som gjorts i insatser som beviljats statsbidrag.

Exempel på länsstyrelsernas arbete med § 37:

- Länsstyrelsen Blekinge har med stöd av medlen arbetat med att förbättra möjligheter för individer som står långt från arbetsmarknaden för att komma till egenförsörjning, främst kring språkstödjande insatser.
- Länsstyrelsen Norrbotten har genom beviljat projekt för att stärka kommunerna i arbetet med kapacitet och beredskap.
- Länsstyrelsen Halland har finansierat ett samverkansprojekt, ”Jämlik hälsa”, som syftar till att lyfta in metoden Bygga Broar i olika arenor kopplade till mottagandet.
- Länsstyrelsen Gotland har beviljat två insatser för att finansiera samordnare som ska vara stöd till deltagare för att få en anställning. Ett syfte med insatserna är samverka med arbetsgivare som ska stärka individers möjligheter. Länsstyrelsen bedömer också att insatserna bidrar till att stärka interkommunal samverkan och samverka med näringslivet.
- Länsstyrelsen Södermanland har genom ett § 37-projekt, ”Digital inkludering”, genomfört en behovsanalys i länet som syftar till att kartlägga hur den digitala kompetensen hos nyanlända ser ut. kartläggningen visar att nästan alla inskrivna nyanlända på sfi och/eller kommunernas arbetsmarknadsenhet är i behov av digital kompetens. Länsstyrelsen har även deltagit i utvecklingsprojektet DAGS (digital arbetsmarknadskunskap genom sfi) som är ett samverkansprojekt mellan Länsstyrelserna Stockholm och Södermanland, Arbetsförmedlingen och Strängnäs kommun. Projektet syftar till att tidigarelägga kopplingar till arbete och studier hos målgrupper som står längre från arbetsmarknaden och/eller har lägre studieprogression.
- Länsstyrelsen Uppsala har samordnat en arbetsgrupp för länets kommuner som syftar till samverka kring det initiala mottagandet av kvotflyktingar. Under 2021 finansierade samordningsförbundet en samordnare vars insats resulterade i ett § 37-finansierat projekt för tre kommuner som syftar till att erbjuda tidiga etableringsinsatser för nyanlända som ska påbörja sitt etableringsprogram.
- Länsstyrelsen Skåne har som en följd av att prioritera ansökningar för utvecklingsmedel där kommuner samverkar med idéburna organisationer sett ett behov av att mer handgripligt erbjuda insatser som stöd för denna samverkan. Detta har genomförts genom tematiska träffar där både kommuner och idéburna aktörer delat med sig av sina erfarenheter av samverkan. Länsstyrelsen arrangerade tex i samverka med Nätverket- Idéburen sektor Skåne ett digitalt utbildningstillfälle kring IOP (idéburet offentligt partnerskap) som riktade sig till både kommuner och idéburen sektor.

Det finns flera exempel på länsstyrelsernas insatser utifrån länens behov och det långsiktiga integrationsarbetet. Sammanfattningsvis kan sägas att flera länsstyrelser avser att fortsätta utvecklingen kring olika former av

insatser under 2022 inom arbetsmarknadsområdet, bostadsförsörjningsområdet samt fokus på hälsa, jämställdhet och barn.

4.5 Länsstyrelsernas interna samverkan

Intern samverkan mellan olika uppdrag på länsstyrelserna har varit en framgångsfaktor under året. Samtliga länsstyrelser har under året samverkat internt med samhällsplanering, främst kring bostadsmarknadsenkäterna (BME) och bostadsmarknadsanalyserna (BMA) men även kring arbetet med kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjning och översiktsplaner. Flera länsstyrelser har också samverkat i det vräkningsförebyggande arbetet samt i uppdraget att motverka aktiv medverkan till bosättning i annan kommun.

Flera länsstyrelser arbetar också med att inkludera integrationsfrågorna i arbetet med övriga verksamhetsområden inom social hållbarhet. På så sätt kan vi tillvarata synergier i de uppdrag som har beröringspunkter, till exempel kartläggning av kommunernas insatser för våldsutsatta kvinnor, föräldrastöd och mänskliga rättigheter.

4.5.1 Jämställdhet

Nyanlända kvinnor har i många fall en längre väg till etablering än nyanlända män och flera kommuner har uppmärksammat skillnader i behov utifrån kön i mottagandet. Länsstyrelsernas bosättningsgrupp⁷ genomförde under hösten en intern kartläggning för att få ökad kunskap kring hur länsstyrelserna arbetar med jämställdhet inom uppdrag 23 samt i arbetet med bosättning. Länsstyrelserna arbetar med att införliva jämställdhetsperspektiven i kapacitet och beredskapsuppdraget. Till exempel används könsuppdelad statistik i bostadsmarknadsanalysen och vid kommundialoger. Kompletterande frågor ställs i lägesbildsenkäten kring kvinnors- och mäns, pojkar och flickors lika möjligheter och rättigheter. Jämställdhetsperspektiven införlivas också vid hanteringen av statsbidragen §§ 37, 37A samt TIA från utlysningar till beslut och uppföljning av projekt.

I länsstyrelsernas redovisningar framkommer flera exempel på arbete som sker i länen och kommunerna. Länsstyrelsen Skåne lyfter att många kommuner ansöker om statsbidrag för att ge kvinnor bättre förutsättningar för en snabbare etablering, till exempel genom insatser för kommunens personal, insatser för föräldralediga samt föräldraskapsstödsinsatser. Länsstyrelsen Stockholm följer genom statistik från SCB upp mottagandet av nyanlända för bosättning med fokus på effekter av arbetssätt för bland annat etablering. Länsstyrelsen kan i resultatet se att nyanlända kvinnor i flera avseende uppvisar sämre resultat än män, oavsett om de har flyttat eller inte. Länsstyrelsen Västra Götaland har under 2021 bland annat inkluderat ett tydligt fokus på mänskliga rättigheter och jämställdhet i det uppdaterade material för samhällsorientering som Länsstyrelsen tagit fram.

⁷ Information om gruppen under rubriken 5.7 Nationell samordning

Under 2021 har länsstyrelserna haft ett särskilt uppdrag i regleringsbrevet, uppdrag 29, att samla in och sprida goda exempel på uppsökande och motiverande arbete för att nå utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknaden och utbildning. I Länsstyrelsen Uppsala lyfter i redovisningen att arbetet med uppdrag 29 har bidragit till ett ökat genomslag för jämställdhet i dialog med länsaktörer inom integration när det rör utrikes födda kvinnor.

4.5.2 Barnets bästa

Länsstyrelserna ska vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa. Länsstyrelserna har stor vana av att applicera ett barnperspektiv i verksamheten men inte alltid ett barnrättsperspektiv som förutsätter dokumentation av den barnrättsliga analysen samt rutiner för ett systematiskt barnrättsarbete. I vårt integrationsarbete behöver vi fortsatt utveckla detta arbete internt och externt, inte minst utifrån att närmare hälften av de mottagna nyanlända är barn och unga. Fokus hos de flesta berörda aktörer har varit på de vuxna i etableringsprogrammet samt ensamkommande barn och unga men mindre på barn i familj under asylprocess samt mottagandeprocessen efter uppehållstillstånd.

4.6 Nationell samordning

Länsstyrelsernas nationella samordning av uppdraget ligger inom länsstyrelsernas integrationsnätverk. För att stödja länsstyrelserna i arbetet som bedrivs på regional nivå och möjliggöra en samverkan med andra aktörer på nationell nivå har länsstyrelserna en gemensam samordnare inom uppdraget på nationell nivå och fyra nodrepresentanter som representerar varsin länsgruppering ("nod") i den nationella samordningsstrukturen. Denna nationella samordningsstruktur möjliggör för länsstyrelserna att bedriva ett utvecklingsarbete på den nationella nivån i frågor som bedöms vara av vikt för att föra länsstyrelsernas arbete inom uppdraget framåt.

Länsstyrelserna ingår i den så kallade samverkansdelegationen tillsammans med Arbetsförmedlingen, SKR, Migrationsverket och Försäkringskassan. Samverkansdelegationen är ett forum som arbetar för att utveckla och underlätta samverkan mellan aktörer inom asylmottagandet och nyanländas etablering. I samverkansdelegationen finns just nu fem särskilda arbetsgrupper; bosättning, lokal och regional samverkan (LoR), tidiga insatser för asylsökande (TIA), samhällsorientering (SO) samt ensamkommande barn (EKB).

Ett exempel på arbetsgruppernas arbete inom samverkansdelegationen är att arbetsgrupp LoR (Lokal och regional samverkan) fick i uppdrag att sammanfatta respektive aktörs nulägesbild över hur lokal samverkan om etablering av nyanlända i arbets- och samhällslivet fungerar, se avsnitt 3.3. I länsstyrelsernas sammanställning framkom att det efterfrågas bättre samverkan med Skatteverket vad gäller väntetider för folkbokföring, samt med Statens Servicecenter, exempelvis vid inskrivning på Arbetsförmedlingen. Det efterfrågades också bättre samverkan mellan

Migrationsverket och andra aktörer vid avveckling av lägenheter i länen samt om barns situation vid flytt till ABO.

Internt inom länsstyrelserna samverkar exempelvis den nationella interna bosättningsgruppen med nationell expertgrupp för bostadsförsörjning kring arbetet med samordning avseende hållbar samhällsplanering samt länsstyrelsernas uppgift att verka för att behovet av bostäder tillgodoses. Länsstyrelserna har under 2021 till exempel samarbetat kring det vräkningsförebyggande uppdraget samt samrådsprocess med Boverket gällande bostadsmarknadsenkätsfrågorna (BME) inför 2022. Utifrån aktuella frågor inom bostadsförsörjningsområdet har samverkan skett mellan länsstyrelsernas integrationsnätverk och nätverket för samhällsplanerare.

I länsstyrelsernas interna utvecklingsarbete är planen att under 2022 fortsätta den process som initierats under det gångna året när det gäller att utveckla det egna arbetet med uppföljning och bedömning av kommunernas kapacitet och beredskap. Arbetet syftar till att skapa en ökad struktur och likvärdighet i arbetet med att följa upp och bedöma kapaciteten och beredskapen i länen.

4.7 Yttrande om kommuners områdesbegränsning av EBO

Enligt Lagen om mottagande av asylsökande har länsstyrelserna i uppdrag att yttra sig över kommuners beslut om områdesbegränsningar av asylsökandes eget boende. Länsstyrelserna har idag inget uppdrag att återrapportera hur arbetet med yttranden över områdesbegränsning av EBO har genomförts. Länsstyrelsen väljer dock att lyfta arbetet då det är en del av länsstyrelsernas arbete med bosättning. Under våren 2021 genomfördes en intern översyn kring hantering av yttranden under 2020. Sammanfattningsvis konstaterade vi att kommunernas inkomna underlag skiljde sig åt, bland annat i urval och antal faktorer och val av statistik. Länsstyrelsernas yttranden skiljde sig åt kring vad som lyftes fram i beslutsunderlag, vad man tog ställning till och vad som motiverades.

Avstämning om eventuella revideringar i vägledning genomfördes med Delegationen mot segregation (Delmos) och Migrationsverket. Under 2021 lämnade två kommuner, Motala och Trollhättan, in anmälan om områdesbegränsning. I Motalas fall hade Länsstyrelsen invändningar mot områdesbegränsningarna vilket innebar att det enbart var Trollhättan som tillkom på Migrationsverkets lista över områdesbegränsningar inför 2022. Ingen kommun har önskat ta bort en kommundel från förteckningen.

5 Samlad bedömning

5.1 Bedömning av egna insatser och resultat

Länsstyrelserna bedömer att resultatet av det egna arbetet är gott. Länsstyrelserna har genom sin regionala roll bidragit till att stötta kommunernas integrationsarbete och verkat för kommunernas beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända. Länsstyrelserna bedömer att

samverkan upprätthållits på en god nivå trots förändringar och anpassningar till följd av pandemin.

Det finns fortfarande stora skillnader i kommuners beredskap och kapacitet både inom och mellan länen. En framgångsfaktor som länsstyrelserna ser i såväl kommuners som andra aktörers arbete är att det finns en struktur och en långsiktig planering som ger förutsättningar för att växla upp eller växla ned arbetet beroende på antalet nyanlända. Kommunernas omorganiseringar medför att det är av vikt att det institutionella minnet stärks och i det arbetet har länsstyrelserna en viktig roll genom att regionalt stödja kommuner i syfte att upprätthålla kunskap.

5.2 Prioriteringar och utvecklingsområden

De prioriteringar och utvecklingsområden som länsstyrelserna lyfte i återrapporteringen för 2020 kvarstår.

5.2.1 Länsstyrelserna behöver upprätthålla den regionala samverkan

Ett fortsatt prioriteringsområde som framkommer i länsstyrelsernas redovisningar är den regionala samverkan. Länsstyrelsernas regionala forum och strategier är av vikt för att underlätta och upprätthålla samordning och nätverk. De kan behöva anpassas och utvecklas i takt med förändringar i mottagandet och kommunernas organisering. Länsstyrelserna ser att kommuner och andra myndigheter har mindre resurser att arbeta strategiskt med integrationsfrågor och delta i samverkan.

Utifrån kommunernas skilda förutsättningar, det låga mottagandet av nyanlända samt förändrade behov hos målgruppen så ställer det krav på att utvärdera och förändra den regionala samverkan så att den är relevant och behovsbaserad.

5.2.2 Jämställd etablering

Ett utvecklingsområde framåt är kompetensutveckling för att genomföra jämställdhetsanalyser kopplat till integrationsområdet. Samt utvecklat stöd och tips kring konkreta åtgärder för länsstyrelsernas integrationsarbete.

Kvinnors och mäns förutsättningar till god integration och etablering skiljer sig fortfarande åt, till exempel ser Länsstyrelsen behov av att öka kvinnors deltagande i arbetsmarknadsutbildningar för att möta behovet av kompetens och underlätta kvinnors etablering i arbetslivet.

5.2.3 Etableringsinsatser

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden är en viktig fråga för många kommuner och länsstyrelserna ser att vi kan bidra till att intensifiera utvecklingsarbete i länen utifrån våra uppdrag kopplat till att underlätta samverkan och nätverk, samhällsorientering, samverkansformer, utvecklingsmedel. Det rör insatser kring utveckling av samhällsorienteringen, digitala former anpassade för nyanlända, yrkesinriktad sfi, yrkesinriktade utbildningar med mera. Det krävs en god samverkan med regionerna och Arbetsförmedlingen för att möta upp de lokala och regionala behoven.

5.2.4 Mottagande på anvisning av främst kvotflyktingar

Mottagandet av kvotflyktingar på anvisning har ökat och kommuner beskriver att det är resurskrävande i det initiala mottagandet men att stöd även krävs över en längre period än inom ramen för etableringsprogrammet. Länsstyrelserna har fortsatt en roll i det utvecklingsarbetet.

5.2.5 Mottagande av självbosatta

Majoriteten av kommunerna arbetar på olika sätt med mottagande av självbosatta respektive anvisade nyanlända, där anvisningsarbetet sker på ett mer strukturerat sätt. Länsstyrelsernas lägesbilder visar att det ofta saknas kunskap om de självbosattas situation. Det finns därför ett fortsatt behov av att stötta kommunerna i detta arbete. Att verka för att kommuner arbetar med helheten i mottagandet är en viktig del av länsstyrelsernas roll.

5.2.6 Barns rättigheter i mottagandet

Att stärka arbetet med integreringen av barnrättsperspektiv i bosättningsarbetet och integrationsprocessen är ett fortsatt utvecklingsområde för såväl länsstyrelserna som andra aktörer.

6 Avslutande kommentarer

Utvecklingen mot ett förändrat mottagande av nyanlända ställer krav på god organisering, samverkan och flexibilitet i arbetet. Både länsstyrelserna och kommuner ser behov av att den lokala och regionala samverkan med Arbetsförmedlingen förbättras. Många nyanlända har kort utbildning och låg digital kompetens. Behovet av målgruppsanpassade insatser är stort under etableringsprogrammet men kvarstår även efter etableringstiden. Många kommuner lyfter att det ställer stora krav på kommunala insatser.

För att upprätthålla kommuners beredskap och kapacitet att hantera variationer i mottagandet krävs tydliga planerings- och finansieringsförutsättningar. Länsstyrelsen vill mot bakgrund av detta särskilt lyfta följande:

Grundersättningens återinförande kan stärka kommunernas beredskap och kapacitet

Länsstyrelserna förordar fortsatt att den borttagna grundersättningen återinförs. Det låga mottagandet gör det svårt för kommunerna att bibehålla en organisation för mottagande och integration samt upprätthålla beredskap och kapacitet. Idag har även förutsättningarna inom målgruppen förändrats med anledning av ett högre kvotmottagande vilket kräver andra och större resurser i mottagandet. De statliga ersättningarna för mottagande av nyanlända bör ge kommunerna ekonomiska förutsättningar för att ha en uthållig beredskap för ett eventuellt ökat mottagande. Schablonersättningen är avhängigt ett mottagande av nyanlända och fluktuerar därmed över tid. Även om den skulle höjas så bidrar det inte till en långsiktig beredskap och kapacitet i de kommuner som har ett lågt eller obefintligt mottagande, på samma sätt

som en permanent grundersättning skulle göra. Statsbidrag, som ersättning för att skapa beredskap och mottagningskapacitet samt för att utveckla samverkan § 37§ (förordning 2010:1122), kan fylla en viktig funktion i att tillfälligt upprätthålla beredskap och kapacitet, men dessa medel kan inte ses som långsiktiga lösningar för kommunerna, utan snarare ett stöd i utvecklings -och kvalitetsarbetet i mottagandet.

Översyn av bosättningslagen

Länsstyrelserna kan se att Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (Bosättningslagen) har haft en utjämnande effekt på mottagandet under etableringstiden sedan införandet 2016, men utmaningar kvarstår vad gäller tidsperspektiv och kvalitet i bosättningen, vilket kan medföra vidareflyttar och olika former av hemlöshet. Riksrevisionen slog fast detta i sin granskning av lagen.

Bosättningslagen tillämpas av en del kommuner som att kommunernas ansvar för nyanländas bosättning enbart gäller under en begränsad tidsperiod. Lagen behöver ses över och förtydligas i syfte att säkerställa att kommuner tillämpar lagen på ett likartat sätt och att nyanlända får tillgång till långsiktigt hållbara boendelösningar. För att bosättningslagen ska få den verkligt utjämnande effekt som den är avsedd att ha kan lagen behöva förtydligas kring huruvida kommunerna har ett mer långsiktigt ansvar för de individer som bosätts eller ej. Länsstyrelsen ser också att det finns behov av att lagen innehåller grundläggande krav på bostadskvalitet.

Rapporten har författats av Gunilla Holmlin, Länsstyrelsen i Skåne län. Ärendet har beslutats av Länsråd Johan Blom efter föredragning av integrationsutvecklare Michella Zayat.

Johan Blom

Länsråd, Länsstyrelsen i Värmlands län

Ärendet har beslutats digitalt och saknar därför underskrift

7 Bilagor

1. Rapport Länsstyrelsen Blekinge
2. Rapport Länsstyrelsen Dalarna
3. Rapport Länsstyrelsen Gotland
4. Rapport Länsstyrelsen Gävleborg
5. Rapport Länsstyrelsen Halland
6. Rapport Länsstyrelsen Jämtland
7. Rapport Länsstyrelsen Jönköping
8. Rapport Länsstyrelsen Kalmar
9. Rapport Länsstyrelsen Kronoberg
10. Rapport Länsstyrelsen Norrbotten
11. Rapport Länsstyrelsen Skåne
12. Rapport Länsstyrelsen Stockholm
13. Rapport Länsstyrelsen Södermanland
14. Rapport Länsstyrelsen Uppsala
15. Rapport Länsstyrelsen Värmland
16. Rapport Länsstyrelsen Västerbotten
17. Rapport Länsstyrelsen Västernorrland
18. Rapport Länsstyrelsen Västmanland
19. Rapport Länsstyrelsen Västra Götaland
20. Rapport Länsstyrelsen Örebro
21. Rapport Länsstyrelsen Östergötland

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland